

SOU 2022:52 Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel (Ju2022/03121)

Sammanfattning

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i SOU 2022:52 Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel. Journalistförbundets remissvar begränsas till de delar av utredningen som handlar om rättssäkerhetsgarantier.

Journalistförbundet upprepar inledningsvis det förbundet framfört i tidigare remissvar avseende rättsutvecklingen på området. Flera lagändringar har på senare år genomförts för att öka myndigheternas möjlighet att använda hemliga tvångsmedel. Det medför bland annat att avlyssningsförbudet som skyddar journalisters källor aktualiseras i fler fall än tidigare. Sammantaget kommer förändringarna att leda till en stor förskjutning i skyddet för uppgifter som omfattas av tystnadsplikt. Enligt Journalistförbundet saknas ett helhetsperspektiv i lagstiftningsprocessen. Detta är ytterst problematiskt med tanke på de stora demokratiska värden som står på spel.

Journalistförbundet tillstyrker förslaget om att reglerna om avlyssningsförbud som finns i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning ska gälla även för det utökade tillämpningsområdet.

Journalistförbundet välkomnar utredningens förslag om att införa en dokumentationsplikt för beslut och andra åtgärder som gäller preventiva tvångsmedel.

Preventiva tvångsmedel

Utredningens förslag innebär att möjligheterna att använda så kallade preventiva tvångsmedel utökas. Det innebär att hemliga tvångsmedel kommer att kunna användas innan det finns en konkret misstanke om brott, det vill säga innan en förundersökning inletts. Detta innebär i praktiken att fler oskyldiga kommer att bli föremål för hemliga tvångsmedel. På senare år har det genomförts flera lagändringar i syfte att öka polisens användning av hemliga tvångsmedel. Rättsutvecklingen har gått fort och Journalistförbundet vill här ansluta sig till de synpunkter som experten, advokat Sargon De Basso, Sveriges advokatsamfund, lyfter i sitt särskilda yttrande:

Flera av ovannämnda lagstiftningsåtgärder har ännu inte utvärderats. Eventuellt förväntade positiva effekter har inte heller kunnat skönjas. Det är normalt att det tar tid. Därför bör större försiktighet iakttas när det påstås att det föreligger ett klart och tydligt behov av att utvidga tillämpningsområdet för preventiva tvångsmedel.¹

Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel påverkar också rättssäkerheten. Det gör till exempel att avlyssningsförbudet som skyddar journalisters källor aktualiseras i fler fall än tidigare. Sammantaget kommer förändringarna att leda till en stor förskjutning i skyddet för uppgifter som omfattas av tystnadsplikt. Enligt Journalistförbundet saknas ett helhetsperspektiv i lagstiftningsprocessen. Detta är ytterst problematiskt med tanke på de stora demokratiska värden som står på spel.

Avlyssningsförbud

Utredningen föreslår att de regler om avlyssningsförbud som finns i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning ska gälla även för det utökade tillämpningsområdet. Avlyssningsförbudet i preventivlagen är formulerat som ett förbud mot avlyssning av bland annat uppgifter som omfattas av journalisters tystnadsplikt (källskydd):

11 § Hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation får inte ske av telefonsamtal eller andra meddelanden där den som yttrar sig inte skulle ha kunnat höras som vittne, enligt 36 kap. 5 § andra-sjätte styckena rättegångsbalken, om det som har sagts eller på annat sätt framkommit. Om det av avlyssningen framgår att det är fråga om ett sådant samtal eller meddelande, ska avlyssningen omedelbart avbrytas.

Upptagningar och uppteckningar från en hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation ska, i den utsträckning de omfattas av förbudet, omedelbart förstöras. Lag (2012:286).

Bestämmelsen hänvisar frågeförbudet i rättegångsbalken 36 kapitlet, 5 §, enligt vilken det bland annat stadgas att:

Den som har tystnadsplikt enligt 3 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 3 § yttrandefrihetsgrundlagen får höras som vittne om förhållanden som tystnadsplikten avser endast i den mån det föreskrivs i 3 kap. 4 § tryckfrihetsförordningen eller 2 kap. 4 § yttrandefrihetsgrundlagen.

Journalistförbundet tillstyrker förslaget om att reglerna om avlyssningsförbud som finns i preventivlagen och lagen om hemlig dataavläsning ska gälla även för det utökade tillämpningsområdet.

¹ Se SOU 2022:52 Utökade möjligheter att använda preventiva tvångsmedel, sid 346.

Säkerhets- och integritetsskyddsmyndigheten har tidigare påtalat att reglerna om avlyssningsförbud är komplexa och svårbegripliga och att det bör göras en översyn av reglerna. Journalistförbundet välkomnar fortsatt en sådan översyn.²

Dokumentation

Utredningen föreslår att förslaget från utredningen "Rättssäkerhetsgarantier och hemliga tvångsmedel" (SOU 2018:61) om dokumentationsplikt av beslut och andra åtgärder som gäller preventiva tvångsmedel bör införas i preventivlagen. Det skulle innebära att det i preventivlagen införs en lagstadgad dokumentationsplikt av beslut och andra åtgärder som rör hemliga tvångsmedel om de avser verkställighet av tillståndet, avlyssningsförbudet, upphävande av tillståndet, användande av överskottsinformation, förstörande av upptagningar och uppteckningar och underrättelse till enskild. Journalistförbundet välkomnar förslaget eftersom det skulle öka insynen i hur bland annat avlyssningsförbudet tillämpas i praktiken.

*Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet*

² Se Journalistförbundets yttrande över SOU 2022:19, Utökade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel, sid 2.